

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ (З ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ)

ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ SOFT SKILLS FORMATION WHILE LEARNING FOREIGN LANGUAGES

У статті розглядається питання формування м'яких навичок у контексті викладання іноземних мов студентам закладів вищої освіти. Аналіз наукових і науково-методичних розробок, присвячених питанню розвитку м'яких навичок студентів вищів, зокрема в процесі навчання іноземних мов, доводить, що, незважаючи на те, що м'які навички мають вирішальне значення для забезпечення працевлаштування, вони все ще недостатньо актуалізовані в системі вищої освіти, що обумовлює нагальну потребу вищих навчальних закладів звернути увагу на названу проблему. У даній публікації пропонується кілька шляхів, здатних сприяти розвитку особистісних і міжособистісних навичок у контексті навчання іноземних мов. Окреслено форми організації навчальної діяльності (індивідуальної, парної, групової), а також методи і вправи (дебати, дискусія, кейс-метод, метод проєктів і т.д.), що мають потенціал озброїти студентів ключовими навичками на основі реальних життєвих сценаріїв і навчального досвіду. Підкреслено, що вправи на розвиток усного мовлення, які, без сумніву, дуже корисні на заняттях з іноземної мови, не є єдиною можливістю для формування м'яких навичок. М'які навички можуть значно покращитися під час читання та вправ на письмо, тому важливою умовою є органічна інтеграція різних видів діяльності і стратегій навчання. Встановлено, що, перш ніж планувати заняття, викладачі мають усвідомлювати, яким чином формуються м'які навички, обрати, які м'які навички вони хотіли б сформувати в студентів, і підібрати відповідні методи навчання з метою моделювання ситуації, за якої м'які навички можуть бути сформовані максимально природно. Особлива увага в представленій публікації приділяється тому, як та які м'які навички можуть бути розвинені в процесі самооцінювання, взаємооцінювання або оцінювання результатів навчальної діяльності викладачем. Також пропонується таблиця відповідності видів діяльності м'яким навичкам. Аналізуючи її, можна побачити які види діяльності краще застосовувати при вивченні іноземних мов, якщо потрібно сформувати ту чи іншу навичку. Стаття завершується кількома рекомендаціями, що стосуються можливих аспектів перспективних досліджень і про-

BLEMНИХ НИШ У ДАНІЙ ОБЛАСТІ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ ПОДАЛЬШОГО РЕТЕЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ.

Ключові слова: вища освіта, м'які навички, навчання іноземних мов, критичне мислення, креативність.

The article considers the issue of developing soft skills in the context of teaching foreign languages to students of higher education institutions. Analysis of scientific and scientific-methodological papers on the development of soft skills of university students, in particular in the process of learning foreign languages, shows that, despite the fact that soft skills are crucial for employment, they are still insufficiently relevant in the system of higher education, which causes the urgent need of higher education institutions to pay attention to this problem. This publication offers several ways to promote the development of personal and interpersonal skills in the context of foreign language learning. Forms of organization of educational activities (individual, pair, group) are outlined, as well as methods and exercises (debate, discussion, case method, project method, etc.) that have the potential to equip students with key skills based on real life scenarios and learning experience. It is emphasized that speech development exercises, which are undoubtedly very useful in foreign language classes, are not the only ones possible for the development of soft skills. Soft skills can be greatly improved during reading and writing exercises, so the organic integration of different activities and learning strategies is important. It is established that before planning classes, teachers should be aware of how soft skills are formed, choose what soft skills they would like to develop in students, and choose appropriate teaching methods to model the situation in which soft skills can be formed as naturally as possible. The publication focuses on how and what soft skills can be developed in the process of self-assessment, peer review or evaluation of learning outcomes by the teacher. A soft skills matching table is also provided. Analyzing it, you can see what activities are best used in learning foreign languages, if you want to develop a skill. The article concludes with some recommendations on possible aspects of promising research and problem niches in this area that need further careful study. **Key words:** higher education, soft skills, foreign languages learning, critical thinking, creativity.

УДК 37.148:373
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/44/2.1>

Курінний О.В.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного
університету

Черкасова Т.А.,
ст. викладач кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Комунікативний метод вже давно посів 1 місце серед методів викладання іноземних мов. Всі сучасні підручники розроблені саме за цією методикою. Викладач при вивченні іноземних мов звик також розвивати всі 4 мовленнєві навички: говоріння, читання,

письмо та аудіювання. Але ХХІ століття потребує розвитку додаткових навичок при вивченні іноземної мови. Крім досконалого володіння іноземною мовою учень повинен вміти критично мислити, підтримувати комунікацію, працювати в команді, проявляти міжособистісні навички. Все це називається м'якими навичками, які повинні мають бути розвинені при викладанні

буд-яких дисциплін і іноземних мов зокрема. Поняття *soft skills* і *hard skills* виникли у військовій справі наприкінці 50-х років минулого століття. В 1959 році армія США почала розробляти науково обгрунтований підхід до підготовки військовослужбовців. В ході розробки дослідники виявили важливість для військовослужбовців не тільки професійних навичок (*hard skills*), але й універсальних компетенцій (*soft skills*), які не піддаються планомірному навчанню. Розуміння відмінностей між *soft* і *hard skills* було виражено в доктрині «Система проектування військової підготовки» 1968 року таким чином: *hard skills* є навичками роботи переважно з машинами, *soft skills* – навичками роботи з людьми і паперами.

Оскільки одним із провідних завдань іншомовної підготовки студентів закладів вищої освіти нефілологічного профілю є сприяння розвитку їхніх професійних комунікативних компетенцій (через викладання курсів іноземної мови професійно-ділового спрямування), викладачі мають бути високо обізнаними з вимогами, які нині висуваються до молодих спеціалістів, та будувати навчальний процес, усвідомлюючи, що сьогоднішні роботодавці акцентують увагу не тільки на високому рівні «*hard skills*» («жорстких» навичок) потенційних робітників, які стосуються професійно значущих, вузькоспеціальних, технічних кваліфікацій, освіти і досвіду роботи, але й на рівні володіння «*soft skills*» («м'якими» навичками), які тлумачаться як комплекс міжпрофесійних, універсальних, соціальних навичок, що обумовлюють ефективну участь у робочих і академічних процесах, визначають уміння результативно взаємодіяти та стосуються культури побудови комунікації незалежно від професійної спрямованості фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз україномовних праць по даному питанню дозволяє сказати, що ця проблема потроху привертає до себе увагу науковців, про що свідчать роботи А.Безус, І.Гевлича, Л.Гевлич, К.Ковалю, Ю.Федорової, І.Федулової та ін., утім проблема розвитку м'яких навичок у розрізі викладання іноземних мов досі не набула достатнього комплексного висвітлення у вітчизняних науково-методичних працях.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Немає чіткого розуміння та кореляції між активностями при вивченні іноземних мов та формуванням відповідної навички.

Метою роботи є дослідження питання формування м'яких навичок під час вивчення іноземної мови студентами закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перш за все потрібно визначити що таке м'які навички. М'які навички – це комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу про-

дуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою [2, с. 213]. М'які навички (*soft skills*) слід відрізнити від професійних, спеціалізованих навичок (*hard skills*). В той час як всього існує більше 10 м'яких навичок вважається, що основними є 4: креативність, критичне мислення, кооперація та комунікативні навички. Без оволодіння цими навичками не можна стати гарним фахівцем у своїй галузі.

Креативність. Частіш всього креативність розуміють як здатність генерувати нові ідеї, які є інноваційними та корисними. Креативний потенціал людини залежить від: здатності мислити нестандартно і виходити за рамки, особистісних характеристик таких як бажання ризикувати, природного прагнення займатися креативною діяльністю. Креативність має свою шкалу розвитку від новачка до творця. Перші як правило більш зосереджені на стратегіях, процесах та особливостях креативного мислення. Творці акцентують свою увагу на незвичності та користі від власної діяльності.

Критичне мислення це комплексна навичка, здатність аналізувати ситуації і обставини та доходити до певних збалансованих висновків. Вона допомагає студентам дивитися на ситуацію під різними кутами і не довіряти першому враженню. Основна ідея критичного мислення полягає в тому, що студенти ставлять питання і приймають рішення, що базуються на винайдених фактах, ніж на довірі до вже існуючої інформації.

Кооперація. Кооперація або робота в команді – це здатність студента працювати, виконувати завдання в команді, враховуючи інтереси всіх в групі. Можливо, ця навичка є однією з найголовніших, оскільки знадобиться студентам не лише в їх навчанні, але й далі в їх роботах, де їм знадобиться ефективно співпрацювати з їхніми колегами. Команда робота складається з наступних компонентів: міжособистісна комунікація, здатність вирішувати проблеми, управлінські здібності. Здатність студента працювати в команді залежить від його особистого бажання та можливості поважати точку зору інших людей, координувати ідеї багатьох людей, вирішувати проблеми в команді, йти на компроміс та знаходити спільне рішення.

Комунікативні навички. Комунікація це важлива навичка для майбутніх спеціалістів. При комунікації відбувається обмін інформацією. Це є наріжним каменем людських взаємовідносин без якого все інше не має значення. Ключовими навичками в комунікації є визначення результатів комунікації, створення чіткого повідомлення, яке б передавало необхідне значення, усвідомлення ментальності, рівня освіченості, позиції та емоцій співрозмовника, вміння слідувати правилам та нормам, що підходять до певного стилю комунікації, усвідомлення соціальних та культурних відмінностей, вибір необхідних каналів комунікації,

активне слухання, вміння критично аналізувати текст чи мовлення.

Визначивши що таке м'які навички і чому вони настільки важливі, треба визначити, яким чином можна їх сформувати у студентів при вивченні будь-якої дисципліни. Взагалі, для оптимізації процесу формування м'яких навичок у контексті іншомовної підготовки педагога мають поставити та відповісти на три питання: «Які м'які навички я хочу розвинути в студентів?», «Яким чином у студентів формуються м'які навички?» і «Як мені ефективно змодельовати навчальний процес і навчальну ситуацію, аби в студентів сформувалася певна навичка?». Такі питання сприятимуть кращому розумінню очікуваних навчальних результатів, без планування й окреслення яких неможливо доцільно обрати форми і методи викладання й оцінювання [6, с. 105].

Ефективним способом підвищити креативність є пояснення, як можна навчитися мислитися інакше, та когнітивні вправи на зразок мозкового штурму (швидке вигадання ідей) і віднаходження справжньої суті проблеми. Викладання для учнів може містити такі елементи, що стимулюють креативність:

- командне навчання для навичок роботи з іншими;
- навчання на основі кейсів;
- моделювання, навчання на основі спостереження за іншими;
- навчання у грі.

Для учнів старшої школи та студентів підійдуть:

- метакогнітивне навчання (коли учень усвідомлює власний хід мислення, може виявляти обмеження в своєму сприйнятті і пізнанні);
- імпровізація та рольова гра;
- руйнування стереотипів, вміння їх логічно розвіювати.

Для формування м'яких навичок у контексті навчання іноземних мов важливо забезпечити відповідні педагогічні умови: серед методично обґрунтованих шляхів розвитку м'яких навичок визначаємо органічну комбінацію форм організації навчальної діяльності (індивідуальної, парної, групової), збалансоване поєднання видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, письма, читання), методів і вправ, які відтворюють реальні життєві сценарії і фахово орієнтовані ситуації, а також належну реалізацію процесу само та взаємооцінювання навчальних досягнень і результатів роботи.

Як ми можемо заохочувати творчість наших учнів?

Творчість – ще один із 4К, і творчість може означати багато різних речей у класі. Багато вчителів чули про різні стилі навчання. Деякі учні мають тенденцію бути більш візуальними (навчання шляхом бачення), а інші – кінестетичні (навчання за допомогою дій). Щоб розвивати творчі здібності

в учнів, вчителі повинні усвідомлювати ці відмінності та вести різноманітні види діяльності в класі. Вчителі мають дозволяти учням бути творчими, це означає давати їм вибір кожного разу коли це можливо. Кожного разу, коли учням пропонується знайти рішення складних проблем, їм дається можливість вирішити проблему новими та творчими способами. Одними з завдань, що формують креативність можуть бути стендові або Power-point презентації. Студентам дають певну тему і просять приготувати презентацію по цій темі. Дуже гарною ідеєю бути підготувати рекламну кампанію по певному продукту. Протягом виконання даного завдання студенти будуть генерувати величезну кількість нових ідей. Презентація також може покращити мовленнєві навички. Одночасно студенти працюють над ефективним та лаконічним спілкуванням та мають на меті ефективно донести своє повідомлення та/або думку.

Малювання є ще одним з видів завдань, що можуть продукувати креативність. Хоча воно більш підходить до слухачів молодшої чи середньої школи, але також з успіхом може використовуватися і для студентів вищих навчальних закладів. Одним з прикладів може бути попросити студентів домалювати вже існуючий незавершений малюнок або взяти певний 3-D об'єкт та попросити студентів перетворити його на щось інше додавши додаткові елементи. При вивченні мовленнєвої навички письма доцільно буде дати студентам можливість писати певний вид завдання не на звичайному папері, а на іншому матеріалі. Вивчення граматики, а саме другого типу умовних речень надає фантастичні можливості для практики креативності. Студентам можна дати назавершені речення типу: «What would you do if...? If I were you I ..., What could happen if ...? What if...?». І попросити їх продовжити.

Якщо метою вчителя є навчити вибудувати аргументацію, вчитель повинен застосовувати завдання, у яких учень мав би написати есе на підкріплення певної точки зору, на основі вихідних даних. Щоб навчити учня адекватно оцінювати, запропонуйте йому результати чиеїсь роботи та попросіть зробити письмовий звіт щодо оцінки цієї роботи за певними критеріями.

Також варто використовувати такі методики як мапи думок (представлення даних у графічному вигляді), моделювання та завдання, що вимагають продумувати власну доказову лінію (наприклад, дискусійні клуби).

Вправи, засновані на завданнях і вирішенні проблем. Ці види діяльності надають студентам завдання / проблему, яку необхідно вирішити. У той же час вони вимагають, щоб учні використовували мову, що вивчається. Ці завдання включають реальні життєві ситуації. Крім того, вони цікаві студентам, задіюють творче і критичне мислення

і призводять до побудови команди. Завдання по вирішенню проблем, які пов'язані з етичними проблемами і дилемами, також є доцільними, оскільки крім надання студентам можливості використовувати цільову мову, вони також дають можливість обговорити питання, пов'язані з етикою і мораллю.

В контексті роботи над іноземною мовою можна запропонувати наступні вправи: додаткові запитання. Наприклад, можна поставити студенту запитання: «What do you think you will be doing in 5 years' time?». Після отримання відповіді можна поставити додаткові запитання: «Why do you think so? What makes you think so? How can you support your plans?». Ця вправа допоможе студентам розвинути навички аргументації [1, с. 103].

Відкриті запитання є також гарним способом розвитку навичок критичного мислення. Замість того, щоб задавати загальні запитання (Do you like fast food?) краще формулювати його по іншому (Why do you like fast food?). Це дасть студентам можливість використовувати більше мовних засобів і наводити аргументацію своїх відповідей.

Групова робота, що включає дискусії та дебати є ще одним методом розвитку критичного мислення. Мета цих завдань розвивати комунікативні навички, а також міжособистісні навички. Студенти обговорюють етичні питання, пов'язані з професійним життям, зокрема конкретні ситуації, які можуть виникнути на робочому місці (наприклад, конфлікти, тиск на одного або кількох працівників на робочому місці, відмінності та подібності між працівниками, прийняття чи відхилення авторитету). Студенти беруть участь у груповій дискусії та висказують свої ідеї та думки. SWOT аналіз також є способом спонукати до критичного мислення та розвивати навички вирішення проблем.

Постає дуже цікаве питання. Які види роботи в класі задіюють в більшій чи меншій мірі ті чи інші м'які навички. Для унаочнення ми пропонуємо наступну схему.

Таблиця 1

Взаємозв'язок між діяльностями по вивченню іноземної мови та м'якими навичками

Діяльність/ М'які навички	Креативність	Критичне мислення	Кооперація	Комунікація
Проект	+	+	+	+
Презентація	+			+
Дискусія та дебати		+	+	+
Рольова гра	+	+	+	+
Бізнес гра		+	+	+
Ведення щоденнику		+		
Портфоліо	+			+

Для діяльностей з вивчення іноземної мови ми взяли такі: Проект, презентація, дискусія та дебата, рольова гра, бізнес гра, ведення щоденнику, підготовка портфоліо [6, с. 5].

Висновки. Як можна побачити всі ці діяльності потребують від студентів задіяння комунікації, більшість з завдань (такі як проект. Дискусія, дебата, рольова та бізнес гра) потребують від студентів критичного мислення. Написання портфоліо, робота над проектом, презентацією вимагають від студентів неабиякої креативності. Звичайно ж при проведенні дискусії, дебатів, проводячи рольову чи бізнес гру студенти взаємодіють один з одним, користуючись такою навичкою як кооперація тобто робота в команді

Тобто можна зробити висновок, що використання вищезгаданих комунікативних видів діяльності сприяє формуванню розвитку та використанню м'яких навичок, які знадобляться студентам у їх майбутній професійній діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Корнюш, Г. (2020). Формування м'яких навичок у студентів закладів вищої освіти в контексті навчання іноземних мов. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*, (36), 99–110. <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2020-36-08>
2. Abd Azis, N.H., & Vaidez, N.P. (2016). Debate as a pedagogical tool to develop soft skills in EFL/ESL classroom: A qualitative case study. *Petranika Journal of Social Sciences and Humanities*. 24(1), 213–240.
3. Anthony, S., & Garner, B. (2016). Teaching soft skills to business students: An analysis of multiple pedagogical methods. *Business and Professional Communication Quarterly*, 79(3), 360–370.
4. Nieragden, G. (2000). The soft skills of Business English. *ELT Newsletter*. URL: <http://www.eltnewsletter.com/back/September2000/art282000.htm> 9lfn (дата звернення 21.12.21).
5. Integrating soft skills in higher education and the efl classroom: knowledge beyond language learning Elena Spirovska Tevdovska South East European University, URL:https://www.researchgate.net/publication/299999967_Integrating_soft_skills_in_higher_education_and_the_EFL_classroom_Knowledge_beyond_language_learning (дата звернення 7.01.22).
6. Doghonadze N, Zoranyan. Development of Soft Skills While Teaching English to Master's Students. URL: <https://www.researchgate.net/journal/Journal-of-Education-in-Black-Sea-Region-2346-8246> (дата звернення 20.01.22) Тематична рубрика: Теорія і методика навчання.